

تحلیل تطبیقی ادبیات مقاومت در اشعار سمیح القاسم و سید حسن حسینی

لیلا سالاری خالص

دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد کهنوج، کهنوج، کرمان، ایران

چکیده

ادبیات مقاومت چهره ای انسانی و جهانی دارد و تلاشهای یک نسل مبارز را که برای رهایی سرزمین، دین، فرهنگ و سنت های خود از چنگال تجاوزگران به حریم ارزش های ملی و انسانی به پا خاسته است. برای همگان در بیان فخیم شعری و ادبی ترسیم می کند. شعر مقاومت فلسطین و شعر دفاع مقدس ایران به عنوان بخشی از پایداری ملل در انعکاس اوضاع و احوال جبهه های نبرد با متجاوزین، نقش پررنگی دارد. فلسطین و اشغال آن از جمله مسایل مورد توجه جهان امروز است و حوادث مربوط به دوران انقلاب اسلامی ایران و جنگ تحمیلی نیز از اموری است که ایران در تاریخ نه چندان دور خود شاهد آن بوده است. از همین روی موضوع فلسطین و اشغال آن و حوادث مربوط به دوران پس از انقلاب ایران بازتاب وسیعی در ادبیات هر دو کشور و آثار شاعران آنها داشته است. آثار شاعر مقاومت فلسطین «سمیح القاسم» و شاعران دفاع مقدس ایران، «حسن حسینی» و «موسوی گرمارودی» میراثی ارزشمند در عرصه شعر مقاومت دو سرزمین است. پژوهش حاضر بر آن است به بررسی همسانی ها و تفاوت های شعر دو سرزمین با اتکا بر آثار شاعران مورد نظر بپردازد یافته های پژوهش نشان می دهد که احساس تعلق به سرزمین، دفع تجاوز و اشغال خارجی از عوامل بروز عناصر مقاومت در شعر سمیح، حسینی هستند؛ و این نوشتار در پی آن است تا موضوع مقاومت را در شعر این شاعران به بوته تطبیق بکشاند و در کنار ارج نهادن به صلابت و صفای کلام این شاعران به واکاوی اندیشه ها و افکار آنها در عرصه مقاومت بپردازد.

واژه های کلیدی: درونمایه، شعر مقاومت، سمیح القاسم، حسن حسینی.

مقدمه

توجه به ادبیات پایداری و آشنا ساختن هر فرد به مفاهیم، الگوها و موارد مربوط به آن یکی از بایسته ترین و ارزشمندترین وظایفی است که هر ملت و قومی باید به آن بپردازد و چنانچه می دانیم ملت ها هر یک به گونه ای می کوشند به این موارد به جا و اندیشیده توجه کنند.

شاعران و نویسندگان متعهد در کنار مردم، خواهان عدالت و آزادی بودند و با سرودن و نوشتن چکامه ها مردم را تشویق و دلاوری های مبارزان را ثبت می کردند.

انقلاب ایران هم تحول اجتماعی بود که در همه زمینه ها تأثیر گذاشت و جامعه را به نگاه نو، اندیشه ها و روش ها و منش های تازه کشاند. در این پژوهش به طور مختصر به مسائل مربوط به ادب پایداری، مقاومت و موضوعات مربوط به آن در سرزمین مقدس و مقاوم ایران و فلسطین پرداخته می شود.

ادبیاتی که به شرح و بیان مبارزه، پایداری، از جان گذشتگی و درد ورنج مردم مبارز جهت به دست آوردن آزادی، استقلال و از بین بردن ستم و کوتاه کردن دست متجاوزان از سرزمین خود و دفاع از فرهنگ و سنت های قومی و حمایت از دین می پردازد را ادبیات مقاومت می گویند که بسیار پویا و مؤثر و غنی و عاطفی است.

هنگامی که یک ملت یا جامعه به مبارزه با عوامل استبداد داخلی یا تجاوز بیگانگان بر می خیزد، از سرودها و نوشته هایی بهره می گیرد که موضوع اصلی آنها دعوت و مبارزه و پایداری در برابر بیدادگران است. این نوع سرودها و نوشته ها را «ادبیات پایداری» یا «ادب مقاومت» می گویند.

اصطلاحاً ادبیات مقاومت اصطلاحی جدید است که برای نخستین بار نویسنده ی معاصر فلسطینی «غسان کنفانی» نام مجموعه ای از شعرها و داستان های شاعران و نویسندگان معاصر فلسطینی را «ادبیات مقاومت فلسطینی» گذاشت. بهترین نمونه های ادبیات پایداری را در ادبیات هشت سال دفاع مقدس، ادبیات فلسطین و کشورهای آمریکای لاتین می توان یافت. اگر با دید وسیع تر به ادبیات پایداری بنگریم همه ی سروده ها و نوشته های شورانگیزی که در طول تاریخ، بیدادگری و بیدادگران را محکوم کرده اند و آزادی و آزادگان را ستوده اند، جزء ادبیات پایداری خواهند بود.

ادبیات مقاومت انسانی و جهانی که ریشه در نوع دوستی بشری دارد؛ که به رنج ها و مصیبت های بشری در سطح جهان و حرکت های مبارزه جویانه و حق طلبانه مردم در سرتاسر جهان حساسیت نشان می دهد. شاعر اخلاقی ما سعدی چنین می گوید:

بنی آدم اعضای یک پیکرند که در آفرینش ز یک گوهرند

چو عضوی به درد آورد روزگار دگر عضوها را نماند قرار. (کلیات سعدی ۳۱/۱۳۸۵).

ادب پایداری نوعی از ادبیات متعهد و ملتزم است که از طرف مردم و پیشروان فکری جامعه در برابر آنچه که حیات مادی و معنوی آنها را تهدید می کند به وجود می آید و هدفش جلوگیری از انحراف در ادبیات، شکوفایی و تکامل تدریجی آن است (بصیری، ۵۰/۱۳۸۸)

این عنوان به آثاری اطلاق می شود که تحت تأثیر شرایطی چون اختناق و استبداد داخلی، نبود آزادی های فردی و اجتماعی، قانون گریزی و قانون ستیزی، قدرت و سرزمین... پدید آیند.

مؤلفه های ادب پایداری: بیشتر پژوهشگرانی که در زمینه ی ادب پایداری آثاری را پدید آورند مؤلفه هایی را به عنوان جلوه های ادب پایداری نام بردند از جمله، عشق به سرزمین مادری، صلح جویی، ستم ستیزی، آزادی خواهی، ایجاد امید، اعتراض نسبت به فقر و فساد، دعوت به مبارزه، شهادت.

ادبیات تحقیق

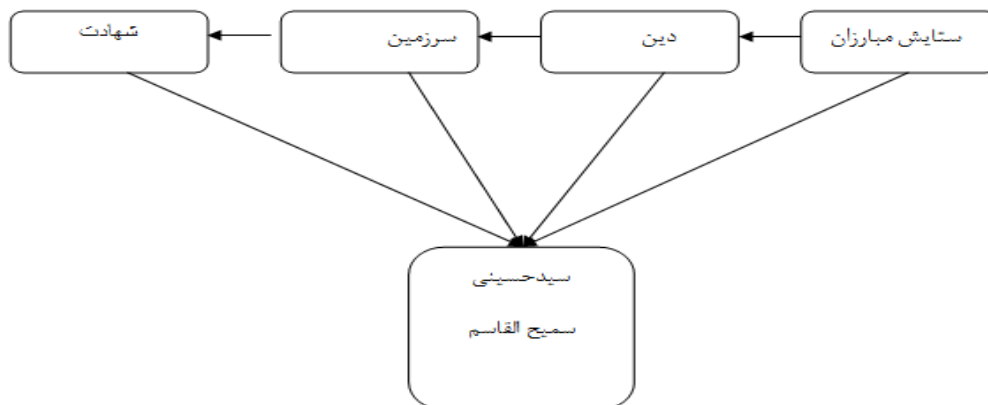
راست آن است که فطرت انسان با ظلم و ناراستی سازگاری ندارد و از طرفی شرایطی چون اختناق، استبداد و غصب قدرت و سرمایه های سرزمین نوعی ناسازگاری در وجود او پدید می آورد که این ناسازگاری را به طرق مختلف نشان می دهد؛ وهنگامی که این ناسازگاری را در قالب کلمات بریزد، ادب مقاومت شکل می گیرد.

ادبیات پایداری و مقاومت، دلاوری و شجاعت مردم را در مقابل هجوم بیگانگان توصیف و ترسیم مینماید که دارای آهنگی شکوهمند، استوار و پرصلابت است. بنابراین شاید بهترین تعریف از ادب مقاومت، تجلی ستیز با بیداد و ستم، با سلاح باشد. در زمانی که یک ملت در چنبر چرخ گرفتار میگردد، آزمون عملی «ادبیات» وظیفه ادب در اجتماع جایگاه خاصی می یابد؛ چرا که در سطح واقعیت موجود و نبردپنهانی که همه فعالیت‌های انسان و از آن میان فعالیت‌های هنری و ادبی وی را دربرمیگیرد، رسالت ادبیات نیز مطرح میشود. مردم فلسطین و ایران دو ملتی هستند که سابقه‌های طولانی در مقاومت و پایداری دارند و سهم قابل ملاحظه ای از خونی که در رگ نهضت این دو کشور جاری بوده وهست، محصول شعر شاعران انقلابی است که با این جنبشها همدلی و همسرایی داشته اند. عواملی نیز باعث سرعت بخشیدن به جریان مقاومت در هر دو کشور شد که پیروزی مبارزان و ظلم ستیزان در سرتاسر جهان و الگوبرداری از آنها، سخنرانیها، نوشته ها و بیدارسازی سران مذهبی و سیاسی و نیز مرگ مشکوک اشخاص سرشناس، آزادی خواه محبوب مردم و مخالف رژیم را میتوان ذکر نمود. مبارزه مردم ایران که در نهایت به پیروزی انقلاب اسلامی ختم شد، خود یکی از الگوهای مقاومت برای مردم جهان به شمار میرود که شاعران مبارز، نقش مهمی در آن داشته اند. در فاصله حدود ده ساله، پایانی دهه ۴۰ تا سال ۵۷ است که شعر فارسی حضور شاعران جریان پایداری را تجربه می کند.

روش تحقیق

روش کار به طور کتاب خوانی و روش پژوهش تحلیلی توصیفی است که با بررسی و تحلیل ادبیات پایداری شاعران بزرگ ایران و فلسطین و با رویکردی تطبیقی انجام می پذیرد.

متغیرهای مورد بررسی در قالب یک مدل مفهومی و شرح چگونگی بررسی و اندازه گیری متغیرها:

شکل ۱: مدل مفهومی

سرزمین

وابستگی و تعلق به مکان در انسان حس وطن پرستی و عشق به سرزمین و زادگاه پدری و مادری را از سویی و حق تابعیت و شهروندی را از سوی دیگر فراهم می کند. (کرانگ ۱۳۸۴: ۱۴۴)

از این نظر، مکان ها منبع مهم هویت فردی و حجمی هستند (شکوئی ۱۳۸۷: ۲۷۶)

و در صورت بروز شرایط تجاوز و دفاع، فرهنگ حماسی، شهادت طلبی، قهرمان پروری و قدامت پنداری را در شهروندان شکل می دهند (حافظ نیا ۱۳۸۵: ۱۹۲)

سرزمین در ذهن سمیع به یک مفهوم ریشه ای تبدیل شده و هویت هنری شاعر مقاومت را تشکیل می دهد

سمیع در شعر «أعلنها» با استفاده از نمادهای طبیعت فلسطین چون زیتون و لیمو، هویت سرزمین خود را فریاد می زند:

«ما دامت لی من أرضی أشبارُ مادامت لی زیتونه لیمونه أعلنها فی وجه الاعداء» (القاسم ۱۹۹۳، ج ۱: ۱۱۷)

در شعر «انتظرونی» درباره ی شوق بازگشت به میهن می گوید:

«عُنقی علی سکین یا وطنی ولکنی أقول لک: انتظرونی» (همان: ۴۰۱)

سرزمین حسینی در برابر ویرانی مقاومت می کند:

هرگز نمی تواند، این باغ را بسوزاند طوفان آتش افروز با یاری تبرها (حسینی، ۱۳۸۷: ۲۶)

سمیع در شعر کُرسی هزاز فی مقبره الفعلیه «الکُرسی» دردمند فاجعه اتمی هیروشیما است:

هیروشیما تخاطبونی آخ من صخب الروح فی موتها آخ من صمتها (القاسم، ۱۹۹۳، ج ۳: ۵۷۴)

حسینی در شعر «معبّر سرخ» با لحنی عرفانی و حماسی، رهایی قدس از اشغال صهیونیست را فریاد می زند و اعلام می کند که از کربلا می گذرد گویا خواسته بعثی ها هم پایه یهودی گرداند:

اینان که ز عرصه بلا می گذرند با زمزمه سرود «لا» می گذرند.

تا قدس رها ز بند بیدار شود از معبر سرخ کربلا می گذرد. (حسینی ۱۳۸۷: ۱۴۹).

آنچه در میان میهن خواهی و مبارزه طلبی به کمک شاعر می آید لحن حماسی و انتخاب واژگانی است که بر اساس تغییر نوع نگاه به مسائل اجنماع در شعر آنها نسبت به شاعران جریان های قبل وجود دارد.

برخی بر این نکته اذعان دارند که نسل اصیل مقاومت همواره جستجوگر مفاهیم پربار آزادی، رهایی، استقلال میهن، شهدا و انتقام هستند (یاغی ۱۹۸۶، ص ۲۱۴)

تازگی در ترکیب و تصاویر و نگاه نوی شاعر به انسان و اجتماع واژگان را به بالاترین بسامد ممکن و برگزیدن واژگان آکنده از خشم و خروش و خشونت مانند گردباد و شمشیر فرعون رزم را وا می دارد که به استواری و برومندی الفاظ می انجامد

به گونه ی ماه نامت / زبانزد آسمانها بود / و پیمان برادری ات / باجیل نور آیه های جهاد / محکم.

تو آن راز رشیدی / که روزی فرات / بر لب آورده و ساعتی بعد / در باران پولاد - بریده بریده - افشا شدی - (حسینی، حسن ۱۳۷۹ / ۳۲)

دین

بستر تاریخ دینی ایران متفاوت با فلسطین مهد ادیان آسمانی بوده و طی قرن ها با تعالیم اصیل اسلامی عجین شده شعر حسینی تبلور خالص ترین اندیشه های الهی و باورهای دین اسلام است.

سمیع در در شعر «شخص غیر مرغوب فیه» از آیه های قرآن در جهت اهداف و مقاومت و رویکرد ستیز جویانه خود علیه رژیم اشغالگر استفاده می کند:

«أقسم إنی أقاتل - لیولد حق یزهق الباطل» (القاسم، ۱۹۹۳، ج ۲: ۲۲۴)

دفتر «گنجشک و جبرئیل» و «همصدا باحلق اسماعیل» حسینی، مجموعه ای از سروده های شاعر با درونمایه پایداری و گرایش های اسلامی و شیعی است.

/ من شعر شیعی ام / در دست من چراغ / فراوری مردمان / تا بردارم به پرتو خود پرده های شب (کیهان فرهنگی، ۱۳۸۱)

مضامین شیعی

سمیح در شعر «اتحدی» به گونه ای صحنه مبارزه را ترسیم می کند یادآور شهادت حضرت ابوالفضل است:

«قطعوا زندی و اقطعوا ساتی و اقتلوننی - اتحدی» (القاسم ۱۹۹۳؛ ج ۱: ۵۳۰)

حسینی نیز در شعر «راز رشید» تصویری مشابه از ابوالفضل (ع) ارائه می دهد:

تو آن راز رشیدی / که روزی فرات / بر لب ت آورد / و ساعتی بعد / در باران متواتر پولاد / بریده بریده / افشا شدی (حسینی، ۱۳۸۶: ۳۸)

آنجا که نفرت خود را از یزید و یزیدیان بیان می کند می سراید:

- یزید کلمه نبود / دروغ بود / زالویی درشت / که اکسیژن هوا را مکید / مخنثی که تهمت مردمی بود / بوزینه ای با گناه درشت: سرقت انسان / و سلام بر تو / که مظلوم ترینی / نه از آن جهت که عطشانت شهید کردند از این رو که دشمنان این است (همان)

ا سید حسن حسینی (متولد ۱۳۳۵) از شاعران انقلاب اسلامی است که در دفتر شعر «گنجشک و جبرئیل» به بیان واقعه عاشورا و کربلا با دو قالب سپید می پردازد.

مسیحیت و یهودیت

می توان آثار سه دین اسلام، مسیحیت و یهودیت را در اشعار سمیح به خوبی یافت در شعر «الطریق الی جبل النار» شاعر مسیح را پیامبری انقلابی توصیف می کند که رهبریمبارزان و قهرمانان کوه آتش نابلس را بر عهده دارد مسیح به دنبال آزادی نوع بشر از ظلمت و طغیان است (جبر شعث ۲۰۰۲: ۶۰-۶۱).

«کیف تری یستریح / و قدوشحته دماء السمیح / و انی رسول جبال الجلیل الی جبل النار» (القاسم، ۱۹۹۹: ج ۲: ۳۱۷)

سمیح در اشعارش پیامبران یهود، مانند «پارسیا» و «اشعیا» را مورد خطاب قرار می دهد و در شعر «مذمور احضاء اشعیا» مردم فلسطین به دلیل قربانی شدن فرزندانشان نزد اشعیا، پیامبر یهود فریاد می کنند اما اینک قوم یهود خود قربان گر است:

یا اشعیاء الشجاع / انهضی الیوم کلی یلعب أطفال فلسطین / و لا یخشون ایناب الصلال / و کلی یا من محلان

(القاسم ۱۹۹۳، ج ۱: ۲۸۷)

قومیت گرایی

قوم یا هم بودی قومی، یک سازمان اجتماعی شکل یافته است که بر پهنه سرزمین معینی قرار دارد و شامل مردمی است در طول تاریخ با هم پیوند های اقتصادی، پیوندهای خویشی و فرهنگی برقرار کرده اند و دارای زبان، ویژگی های فرهنگی (شامل دین نیز شده) پیوندهای خویشی، ارزش های اجتماعی و سنت های مشترک می باشند (شیخاوندی، ۱۳۶۹: ۲۷۴)

عنصر قومیت در سرزمین های عربی از جمله فلسطین در پی اشغال آن به عنوان گزینه ای راهبردی برای مقابله توطئه نابودی هویت مردم فلسطین وارد عرصه ادبیات مقاومت شد

«قومیت عربی اهدافی مانند آزادی بخش سیاسی و پیشرفت اجتماعی را در نظر دارد» (مناع، ۱۹۸۴: ۱۸).

در ایران قومیت گرایی گرچه می توانست همچون پایه های تثبیت دولتی انقلابی عمل کند، اما انگیزه های اسلامی انقلاب، میانه ای با آن نیافت. در شعر دفاع مقدس گرایش غالب با انگیزه های مذهبی بود.

درونمایه های قومیت گرایی در دو سرزمین شامل سرزمین و نژاد، زبان، آمین، تاریخ دین بود در شعر «هکذا» عربیت و نژاد عربی در قلب و روح سمیع ریشه دارد:

هكذا اتنبض فی قلبی العردیه (القاسم، ۱۹۹۳، ج ۱:۱۳۲)

آداب و رسوم مشترک نیز به عنوان بخشی از هویت قومی هر سرزمینی است شعر «عریس اخضر» تصویری از «لیله الداخله» (شب زفاف) است که آداب، ترانه ها و شادی خاص خود را دارد (آمین ۱۹۵۳: ۳۵۰)

همچنین حنا کردن و دسته گل مهیا کردن برای عروسی که از رسومات ازدواج است (المبعض ۴۱۱: ۱۹۹۰) در شعر مذکور برای هویت سازی به کاررفته است:

حناء علی الکفین / آیها العاشق / قم فی خفه العذ / الی حاکوره الدار / وهیئ للعرس / باقر النعناع والورود (القاسم، ۱۹۹۳ ج ۳:۵۲۷)

شاعرانی مثل حسینی پیش از آنکه دلبسته عناصر خونی و نژادی باشند شاعرانی انقلابی مذهبی و عاشورایی بودند البته در برخی اشعار با بکارگیری اساطیر ملی تا حدودی از انگیزه های قومی برای تداوم و تهییج بر مبارزه استفاده کرده اند حسینی در شعر «شعله» اشاره به قیام کاوه در برابر ضحاک دارد در حقیقت ایران است که در لباس کاوه در برابر صدام ماردوش قیام می کند

کردند بسی شعله از خون شهید آتش به سه ضحاک زدند. (حسینی، ۱۳۳: ۱۳۸۷)

مبارزه

آنجا که پای دفاع از حقوق ملت و دفع تجاوز بیگانه به میان می آید هر انسان آزاده ای دفاع و مبارزه را بر خود لازم می داند در این میان رسالت اهل قلم در عرصه معدنی ارزش ها و شعر مقاومت نمود پیدا می کند.

ستایش رزمندگان

درون مایه های شهید، شهادت، مبارزان و ستایش از آنان، از مفاهیمی است که در ادبیات پایداری جلوه خاصی مییابد و به عنوان رمز فداکاری و بخشش به کار میرود.

سمیح در شعر «مَنْ انت؟» در فضایی عاطفی، عظمت رزمندگان فلسطین را می ستاید:

قد ماک الطین / خطاک فلسطین / ورحیلک موت نبوی / مَنْ انت؟ (القاسم، ۱۹۹۲، ج ۲ - ۵۴۳ - ۵۴۴)

حسینی در شعر «خونبها» از توصیف و ستایش حماسه های رزمندگان احساس ناتوانی می کند و می گوید که باید سکوت کرد:

«با من بگویند / تکلیف لفظ ناتوان «حماسه» / غیر از سکوت / در قبال نام ملکوتی تنها چیست؟» (حسینی ۱۳۸۶: ۳۴)

رجزهای حماسی، راهی برای نهییج مبارزان

شعر «الصحراء» با لحنی حماسی و آتشین مردم را به خروش وا می دارد:

وقومی أصرخی / لعل صراخ اعتصاب الصبایا / رخام الملوک (القاسم ۱۹۹۳، ج ۴ ص ۲۳۵)

در ایران نیز جوش و خروش که در زمان جنگ در سراسر مملکت به چشم می خورد و بر فضای ادبیات انقلابی بسیار تأثیر داشت. شعر ها بیشتر در دعوت به میدان جنگ و تشویق همگان به ادامه دفاع تا شکست کامل بعثی است (رستگار، ۱۳۶۹: ۷).

حسینی در شعر «والمغیرات صبحاً» با لحنی حماسی، رجز مبارزه و قیام سری

برخیز شبانه نعره خون بزنیم بر لشکر اهرمن شبیخون بزنیم (حسینی، ۱۳۸۷: ۱۴۴)

شهادت

شهادت از محور های اساسی شعر مقاومت فلسطین و ایران است.

ستایش شهید

شاعران در سرزمین شهادت و از خودگذشتگی شهدا را می ستایند در شعر «دم الشهید رساله نبویه» سمیح بر شهیدان درود می فرستند:

یا جبهه الفاح لا تتشا مخی / نعل الشهید أعز فلک و اکرم / و دم الشهید رساله نبویه / صلو علی روح الشهید و سلموا (القاسم ۱۹۹۳، ج ۲: ۴۱۷)

حسینی در شعر «نشان سرافرازی» رشادت شهیدان را می ستاید زیرا مرگ را به بازی گرفتند و رفتند: «زین پیش دلورا، کسی چون تو شگفت حیثیت مرگ را به بازی نگرفت» (حسینی ۱۳۸۷: ۱۴۱).

تشیع شهیدان

سمیح در «القصیده المفححه» پیکر شهیدی را که بر نشانه عزادارانی حمل می شود به سرود (نماد کلام حق و حقیقت) گل سنبل (نماد فلسطین) و عرش الهی (بلند مرتبگی) مانند می کند.

تعود محمولا علی الاکتاف نعشا و تعود اغنیه و سنبله و عرشا (القاسم ۱۹۹۳، جلد ۳ ص ۱۴۶)
بدانند که شهید برای ملت زنده است و اعتقاد دارند که برای رسیدن به آرمان و آزادی در راه و خواسته باید قربانی داد تا به پیروزی دست یابد

دشمن

سمیح، حسینی در اشعار خود به دشمن خارجی به عنوان اصلی ترین عامل تهدید می نگرند. درونمایه دشمن از دو سرزمین از جهاتی مانند ترسیم جنایات دشمن و تهدید دشمن و تحقیر دشمن مورد بررسی قرار می دهند.

در بیان جنایات دشمن سمیح القاسم در شعر «شخصٌ غَیر مرغوبٍ فیه» در قالب کلماتی کوتاه و هماهنگ عمق جنایت متجاوزین را به تصویر می کشد:

«سَلَبُوا، نَهَبُوا، اغتَضَبُوا، خَرَبُوا، غَرَبُوا / قَبَلُون، قَتَلُوا، ذَهَبُوا» (القاسم ۱۹۹۲، ج ۳: ۲۳۸)

حسینی در شعر مثنوی «شهیدان» با ایجاد پیوند خیالی بین حرکت جزر و مد و حرکت چاقو تصویری بدیع از قربانی شدن فرزندان ایران به دست متجاوزان خلق می کند:

گل بوته های روشنایی پرپر شب یا زخم‌دار جزرومد خنجر شب (حسینی، ۱۳۸۷: ۴۰)

حسینی نیز در شعر «آتش محض» با بیانی حماسی با دشمنان و منافقین و نیز مخالفان انقلاب هشدار می دهد که در برابر ضرباتشان تا سر حد مرگ مقاومت خواهد کرد او در این ارتباط می گوید:

آتش محضیم منافق هشدار / پولاد از این کوچه به می گذرد (حسینی ۱۳۸۷: ۱۵۲)

تحقیر دشمن

سمیح در شعر «لیلی العدنیه، دم ... علی ربایه شهادتانا»

دشمن دشنام می دهد و او را دزد می نامد:

«ما نطیق الذلّ: للعاوی الغریب» (القاسم ۱۹۹۳، ج ۱: ۲۳۹)

حسینی در شعر «خفاش» تحقیر را با لحنی تهدیدآمیز همراه کرده است. خفاش موجودی است که از نور گریزان است، اما رزمندگان که چون خورشید و سپیده صبحگاهان هستند و با نورافشانی مرگ خفاش را رقم می زنند: خفاش که بر ستاره می زد اندیشه نورا به خنجر می زد

دیدیم سحر گهان چون خورشید دمید زیر قدم سپیده پرپر می زد (حسینی، ۱۳۸۷: ۱۴۷)

شاعران کینه و نفرت خود را از کشتار بی رحمانه انسانهای بی گناه نشان نمی دهد

یعقوب ادبی دیگر است / برادران قبیله‌ای دیگر / اکنون نیز / هابیل ها یگانه اند / و قابیلان بسیار / اگر قابیل را جست جویی انگیزه قتل برادر بود امروز ما بی جان مایه هیچ انگیزه ای برادر می کشند. موسوی گرمارودی با اشاره به آیه ۱ سوره قلم معتقد است که باید حق غضب شده را از ظالمان گرفت.

آرمان گرایی

هرچند کشور های استبدادی یا اشغال شده توسط یک نیروی مهاجم خارجی، تحقق صلح عدالت، برابری و آزادی معنی ندارد اما سمیع با وجود اشغال، مردم فلسطین را به آینده امیدواری می کند و در سوی دیگر حسینی و گرمارودی دنیای آرمانی خود را بیشتر با اتکاء بر ظهور امام زمان (عج) بنا می کنند. پیروزی، صلح، آزادی و ترسیم آینده ای آرمانی هدف والای شاعران مقاومت و فلسطین و ایران است با این تفاوت که آرمانی ترین اشعار حسینی مرتبط با ظهور امام عصر می باشد

امید به آینده

قصیده «آنادات» سمیع نمود کامل آرمانگرایی در ادبیات با زبانی نمادین است. روزهای آینده نوید بخش طلوع خورشید و دمیدن لحظه‌ رهایی است.

آینده نویدبخش طلوع خورشید و دمیدن لحظه رهایی است. خاکستر و خواب نماد اشغال و شکست است؛ اما با طلوع خورشید و وزش باد (نماد حیات و پیروزی) روز خوش آغاز خواهند شد:

«و بعد ساعه من الزمان / ستفرغ الشمس من الرقاد / و بعد الساعه من الزمان ستفرغ الريح من الرقاد و تجرف الرماد» (القاسم، ۱۹۹۳، ج ۱: ۴۴۶)

سرانجام سختی ها در پرتو استقامت و پا ملت تمام می شوند؛ و لحظه پیروزی فرا می رسد: کل صعِب، يهون / و لذا ينبغي، ينبغي ان اکونَ (همان، ف ج ۳: ۳۵۴)

منجی

در اشعار حسینی ظهور منجی موعود به عنوان امداد غیبی و تحقق آرمانهای شبری است. حسینی در شعر «وارث نور» منتظران را به آینده ای روشن مژده می دهد. حضرت مهدی (عج) همراه با خیر و برکت به حکومت جور پایان می دهد:

«صبحی دگر می آید ای شب زنده داران / از قله های پرغبار روزگاران / این است باران / با تیغ آتش می درد آن وارث نور / در انتهای شب گلوی نابکاران» (حسینی ۱۳۸۷: ۳۱)

ارزشها

ارزش های انقلاب در طول هشت سال جنگ، فرایند «جذب و ارتقا» را طی کردند. به این که از حالت فردی بودن روز های نخست جنگ، به سطح ارزش های گروهی (گروه رزمندگان) ارتقا یافتند سپس با تعمیق و گسترش پیام شهدای دفاع مقدس و بیانات امام راحل و سایر عوامل دیگر «ارزش اجتماعی» و در نهایت «ارزش های ملی و مردمی» رسیدند:

ارزش های فردی-لرزش‌های گروهی ارزش های اجتماعی ارزش های ملی و مردمی ←

حسینی در شعر «هشدار» نسبت به حفظ میراث شهداء و احترام به ارزشهای جنگ هشدار می دهد:

«میراث گرانبها شهیدان، هشدار / بازیچه خیل بی تباران نشود» (حسینی ۱۳۸۷: ۱۴۲)

بحث و نتیجه گیری

از بررسی تطبیقی پایداری در اشعار این شاعران بر می آید که پایداری یکی از عرصه های مهم ادبیات است چرا که حضور مبارزان شاعر و شاعران مبارز تاثیر بسیار مهمی در پایداری مردم ایفا می کند.

۱- دفاع جانانه از وطن و مبارزه برای رهایی و دفع تجاوز دشمن در شعر مقاومت شاعران بازتاب یکسانی دارد و رهایی سرزمین از چنگال دشمنان و عشق به آن از اساسی ترین دغدغه های شاعران است

۲- پایداری و مقاومت مردمی و به تصویر کشیدن اوضاع نابسامان آن از مفاهیم مشترک شعر شاعران است.

۳- پرداختن به موضوع شهادت و مفاهیم وابسته به آن همچون: مبارزان شهید، مقام شهید و ستایش آن از وجوه مشترک شعر پایداری در شعر شاعران است.

۴- پیروزی صلح و آزادی از والاترین اهداف و آرمانهای شاعران مقاومت ایران و فلسطین باین تفاوت که سمیح بدان امید که آینده ای توام با صلح و آرامش در انتظار مبارزان است نوید رهایی و آزادی می دهد مبارزان و مردم فلسطین را به پایداری تشویق میکند حال آنکه اشعار مرتبط با ظهور امام عصر آرمانی ترین اشعار حسینی می باشد.

۵- سید حسن حسینی و سمیح القاسم شاعران مقاومت در ادبیات ایران و فلسطین توانسته اند با بهره گیری از عواطف صادقانه و خیال شاعرانه خویش در برانگیختن احساسات میهن پرستانه و عشق به وطن و دفاع جانانه از آن و عدم پذیرش ذلت به خوبی عمل کردند می توان گفت اشعار مقاومت این شاعران همچون ابزاری است که در راستای تهییج و تحریک مردم در مبارزه و دفاع از میهن شان به خوبی بکار گرفته شده است و انعکاس گسترده ای نیز در افق تکامل ادبیات پایداری سرزمینشان داشته است.

منابع

۱. قران کریم
۲. امین، احمد، قاموس العادات و التقالید و التعابیر المصریه. ط ۱. القاهره: مطبعه لجنه التالیف و الترجمه و النشر (۱۹۵۳).
۳. حسینی، سید حسن. گنجشک و جبریل، چ ۶. تهران: انتشارات افق (۱۳۸۶).
۴. حسینی، سید حسن. هم صدا با حلق اسماعیل، چ ۴. تهران: انتشارات سوره مهر (۱۳۸۷).
۵. حسینی، سید حسن. در ملکوت سکوت، چ ۱. تهران: انجمن شاعران ایران (۱۳۸۸).
۶. شکویی، حسین، اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا تهران: موسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی ۱۳۸۷.
۷. شیخاوندی، دادور، زایش و خیزش ملت تهران: انتشارات ققنوس، ۱۳۶۹.
۸. القاسم، سمیح، اعمال الکامله، بیروت: دار العوده ۱۹۸۷.
۹. القاسم، سمیح، دیوان الشاعر العربی المعاصر (اعمال الکامله)، قاهره: دار السعاده الصباح
۱۰. کنفانی، غسان، ابعاد و مواقف من الادب المقاومه الفلستینیه، مجله الاداب بیروت: العدد الرابع ۱۹۸۶.
۱۱. المبیض، سلیم عرفات، ملامح الشخصیه الفلستینیه فی امثالها الشعبیه. مطابع الهیئته المصریه العامه الکتاب، (۱۹۹۰).
۱۲. مناع، هاشم صالح، القضايا القومیة فی شعر المرآة الفلستینیه، کویت: شرکت کاظمه، ۱۹۸۴
۱۳. موسوی گرمارودی، علی، خط خون، انتشارات زوار، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۶.
۱۴. یاعی، عبد الرحمن، حیاة الادب الفلستینی الحدیث من اول النهضه... حتی النکبه، بیروت: المکتب التجاری للطباعه و النشر و التوزیع، ۱۹۶۸.
۱۵. کیهان فرهنگی، تهران، شماره ۱۹۳، آبان ۱۳۸۱.

Comparative Analysis of Resistance Literature and Poems Samih Qassem and Hassan Hosseini

Leila Salary Khales

Master Student, Kahnouj Azad University, Kahnouj, Kerman, Iran

Abstract

Literature of resistance heirs both human and world face. Efforts by a generation of fight terse for liberation of land, religion, culture and traditions from the shackles of aggressors to national privacy and human valve are done. which everyone can draw poetic and literacy expression. Events such as occupied Palestine and Iraq attack on Iran caused to reflection of war situation and fight with the enemies, that has the important role. Palestine and its occupation is the most important matter in the world, and the Iranians sacred defense. Also is the meter that Iran looked in itself history. because of this events of Palestine and its occupation and the events of after the Islamic revolution of Iran he this two country has the vast reflection in their literature. works of poet of Palestine resistance smyah algasem and the poets of Iranians scared defense hassn hosseinni are valuable legacy. in the realm of the resistance poetry of the two territories. the present study is to investigate homology and difference in the poetry of resistance by relying. on the works of two poet of the country research finding showed that sense of belonging to the land dies pose of foreign invasion and occupation are among the main factors in the incidence of resistance elements of samyh and Hussein poetry. the context is for identification of resistance poem of this poets and valve their purity and their obvious language of this two poet's and discover their thought and idea in the resistance ring.

Keyword: Resistance Literature, Poems Samih Qassem, Hassan Hosseini
